

Dr Grzegorz Paluszak
Katedra Bankowości
Akademia Ekonomiczna w Poznaniu
Artur Frąckowiak
Wyższa Szkoła Bankowa w Poznaniu

Ocena koordynacji polityki pieniężnej i fiskalnej w Unii Europejskiej w porównaniu do Stanów Zjednoczonych i Japonii

1. Wprowadzenie

W europejskiej unii walutowej politykę pieniężną przeniesiono na poziom wspólnotowy, a politykę fiskalną pozostawiono na poziomie narodowym państwa członkowskiego. Zdaniem E. Welteke najważniejszymi instrumentami koordynowania, w szczególności pomiędzy poziomem wspólnotowym i narodowym są:

- od 1994 uchwalane rocznie przez ECOFIN-Radę „Wytyczne polityki gospodarczej” dla ogólnej polityki gospodarczej (art. 99 (2) WE Traktat),
- makroekonomiczny Dialog dla polityki zatrudnienia zawarty na Europejskiej Radzie w Kolonii w 1999 r.
- od 1997 r. Pakt Stabilności i Wzrostu z 1997 dla polityki fiskalnej.

Jego zdaniem Pakt ogranicza negatywne oddziaływanie, które może wynikać z realizowania czysto narodowych interesów poszczególnych państw członkowskich, na pozostałe państwa członkowskie. Pozostawia on poszczególnym państwom możliwość reagowania na wyzwania cyklu koniunkturalnego w określonym obszarze. Trochę krytyczniej ocenia „Wytyczne polityki gospodarczej”. Początkowe przedstawienie procedury wąskiej koordynacji, która stanowi ich rdzeń, nie jest realizowane. Natomiast dotychczas powstaje złożony system „wytycznych”, „procesów”, „planów działania” i „raportów”. Kompleksowość tego systemu nie jest stale w pełni przejrzysta ani dla publiczności ani dla decydentów politycznych.

Uzasadnieniem kosztów takiej koordynacji jest „niedoskonałość rynku”. Stąd wzmacnia się równocześnie obraz biurokracji, która się stale powiększa i przyciąga do siebie nowe kompetencje. W tej sytuacji opowiada się on za zmniejszeniem tego niepożądanego wzrostu koordynacji europejskiej polityki gospodarczej¹. Stąd koordynacja ponadnarodowej polityki pieniężnej i narodowej polityki fiskalnej jest koniecznością w europejskiej unii walutowej.

D. Gatti i Ch. van Wijnbergen uwypuklają, że w unii walutowej wiele organów fiskalnych prowadzi autonomicznie swoją narodową politykę fiskalną. Natomiast Europejski Bank Centralny (EBC) ustala jednolicie cele pewnych parametrów polityki pieniężnej dla całej unii. Wpływu ekspansywnej polityki fiskalnej grupy państw członkowskich nie może wyeliminować żadne pojedyncze państwo członkowskie. Tą roz-

¹ E. Welteke, *Herausforderungen für die Bundesbank im europäischen Finanzraum*, „Deutsche Bundesbank. Auszüge aus Presseartikeln nr 5”, 24 stycznia 2002, s. 3.

bieżność pomiędzy grupowym działaniem państw i indywidualnym działaniem państwa traktuje się jako najważniejszą przyczynę niepowodzenia koordynacji. Stąd ponadnarodowy bank centralny ma zapobiegać niepowodzeniu koordynacji pomiędzy narodowymi organami fiskalnymi poprzez modyfikowanie swojej strategii pieniężnej. EBC powinien ustalać poziom stóp procentowych w powiązaniu z ograniczeniem fiskalnym w celu skompensowania organom fiskalnym zarówno rezygnacji z uprawiania przez nie dyskrecjonalnej polityki fiskalnej, jak i ryzyka prowadzenia restrykcyjnej polityki pieniężnej przez EBC w jego reakcji na presję inflacyjną w innym państwie członkowskim. Ich zdaniem taka kompensata dla narodowych organów fiskalnych eliminuje u nich pokusę realizowania narodowych fiskalnych polityk antycyklicznych². Wydaje się zatem, iż polityka pieniężna, która ma chociaż słaby charakter antycykliczny jest faktycznie wystarczająca, aby pobudzić interakcje pomiędzy organami fiskalnymi, prowadząc do koordynacji pomiędzy nimi i eliminując wśród nich dylemat więźnia. Również w sytuacji negatywnych szoków gospodarczych, całkowite ich złagodzenie nie spadnie na EBC, który nie będzie zmuszony prowadzić inflacyjnej polityki pieniężnej w celu ich przeciwdziałania.

Natomiast I. Mihov uważa, że działania polityki pieniężnej EBC nie odpowiadają w pełni sytuacji gospodarczej w trzech największych państwach, a mianowicie: Niemiec, Francji i Włoch, a jedynie samych Niemiec. Jednocześnie podkreśla on, że na przebieg cyklu koniunkturalnego w latach 1980. i 1990. wpływały nie tylko nieskoordynowane polityki państw członkowskich, ale również zróżnicowana struktura gospodarcza i finansowa państw europejskiej unii walutowej. Dlatego sądzi on, iż zadanie stabilizowania EBC ułatwią przedsięwzięcia zmierzające do ujednoczenia struktury prawnej i finansowej w państwach członkowskich tej unii³. Jak można zauważyć, EBC nie kieruje się tylko interesem gospodarki niemieckiej, ale również innych państw unii walutowej. Ten kierunek polityki ułatwia ujednoczanie struktury prawnej, gospodarczej i finansowej w państwach członkowskich.

W opinii P. Lawler'a na rynku pracy o dużym wpływie związków zawodowych, wstępne zobowiązania się banku centralnego dla określonego celu polityki pieniężnej lub przekazanie polityki pieniężnej „konserwatywnemu” bankierowi centralnemu wcale nie są najlepszym rozwiązaniem prowadzenia polityki pieniężnej. Taki sam wynik, jak w przypadku wstępnego zobowiązania banku centralnego może być osiągnięty, przy jednoczesnym ustalaniu płac i polityki pieniężnej o odpowiednio określonej funkcji celów dla banku centralnego⁴. Można sądzić, iż takie prowadzenie polityki pieniężnej jest szczególnie korzystne w warunkach szoków gospodarczych. Jednocześnie warto zauważyć, że przy prowadzeniu polityki pieniężnej należy uwzględnić cechy struktury rynku pracy.

H. D. Dixon i M. Santoni badając rynek pracy europejskiej unii walutowej o dużym wpływie związków zawodowych i bezrobociu strukturalnym, przedstawiają, iż

² D. Gatti, Ch. van Wijnbergen, *Co-ordinating fiscal authorities in the euro-zone: a key role for the ECB*, „Oxford Economic Papers” vol. 54 nr 1/2002, s. 56-57 i 65.

³ I. Mihov, *Monetary policy implementation and transmission in the European Monetary Union*, „Economic Policy. A European Forum” vol. 33/2001, s. 399-401.

⁴ P. Lawler, *Monetary policy, central bank objectives, and social welfare with strategic setting*, „Oxford Economic Papers” vol. 53 nr 1/2001, s. 107-108.

dwa państwa unii walutowej o zrównoważonym budżecie, w przypadku koordynacji ich polityki fiskalnej, generują wydatki budżetowe niż w przypadku braku koordynacji tych polityk⁵.

Z kolei M. Buti i W. Roeger stwierdzają, że substytucyjność lub komplementarność pomiędzy politykami pieniężną i fiskalną szczególnie zależy od rodzajów szoków uderzających gospodarkę. W przypadku szoków podaży, te dwie polityki przesuwają się w przeciwnych kierunkach: polityka fiskalna – ekspansywności (restrykcyjności), a polityka pieniężna restrykcyjności (ekspansywności). Stąd jest wyraźny konflikt pomiędzy tymi dwoma podstawowymi rodzajami polityki makroekonomicznej. Jednakże, empiryczna obserwacja substytucyjności polityki nie musi powodować pomiędzy nimi konfliktu. I tak np. poluznienie polityki pieniężnej w okresie konsolidacji budżetowej w UE lat 1990 – mogło być „ukrytą” koordynacją: przez zmniejszanie strat produkcji z powodu ograniczenia budżetowego, ekspansywna polityka pieniężna ułatwiała zadanie organom fiskalnym. Natomiast w warunkach szoków popytowych, oba rodzaje polityki przesuwają się w tym samym kierunku, ale jedna przesuwa się szybciej, a druga przesuwa się wolniej. W tym przypadku, istnieje pewnego rodzaju konflikt pomiędzy organami pieniężnymi i fiskalnymi w sprawie podziału uczestnictwa w ciężarze stabilizowania. M. Buti i W. Roeger wskazują na korzyści z koordynowania polityki pieniężnej i fiskalnej w odpowiedzi na szoki podaży, gdy koordynacja ta jest spostrzegana jako zabezpieczenie wobec przyszłych szoków. Jednocześnie podkreślają, że długotrwałym szokom podaży powinno się szczególnie przeciwdziałać raczej poprzez reformy strukturalne i mikroekonomiczne dostosowania niż makroekonomiczną stabilizację⁶.

W systemie stałych kursów walutowych, D. Gatti i Ch. van Wijnbergen dostrzegają że asymetrycznym szokom można przeciwdziałać w dwojaki sposób. Po pierwsze, poprzez strukturalne reformy mające na celu poprawę głównie elastyczności płac na rynkach pracy i cen na rynkach produktów. Po drugie, poprzez dopuszczenie pewnej elastyczności polityki fiskalnej w państwie zdolnym do zmagania się z szokami asymetrycznymi. Uważają, że w europejskiej unii walutowej, interakcja polityki fiskalnej i pieniężnej, która umożliwia pewien rodzaj elastyczności polityki fiskalnej może uzupełnić reformy strukturalne, aby te reformy mogły być kontynuowane⁷.

Wydaje się, iż wynik koordynacji ponadnarodowej polityki pieniężnej i narodowej polityki fiskalnej uwidoczni najwyraźniej się na rynku pracy. Rynek ten musi przejść reformy strukturalne zwiększające przede wszystkim elastyczność płac i zmniejszając bezrobocie strukturalne. Interakcje zachodzące pomiędzy polityką pieniężną i fiskalną będą wywoływać nie tylko zmiany wielkości nominalnych, ale również zmiany strukturalne w gospodarce. Miernikiem tej interakcji stanie się przede wszystkim postęp zmian strukturalnych, w warunkach niskiej stopy inflacji oraz ostrzegającej się konkurencji w procesie integracji i globalizacji.

⁵ H. D. Dixon, M. Santoni, *Fiscal Policy Coordination with Demand Spillovers and unionised Labour Markets*, „The Economic Journal” vol. 107/1997, s. 403.

⁶ M. Buti, W. Roeger, Jan In’t Veld, *Stabilizing Output and Inflation: Policy Conflicts and Cooperation under a Stability Pact*, „Journal of Common Market Studies” vol. 39 nr 5/2001, s. 823-824.

⁷ D. Gatti, Christa van Wijnbergen, *Co-ordinating fiscal authorities in the euro-zone: a key role for the ECB*, „Oxford Economic Papers” vol. 54 nr 1/2002, s. 68.

2. Rozwój oszczędności w państwach członkowskich Unii Europejskiej i euroobszaru, Stanów Zjednoczonych i Japonii w latach 1974-2003

W latach 1974-2001, w UE następuje zmniejszenie oszczędności sektora prywatnego o 2,8% PKB (z 21,1% na 18,3% PKB) (tab.1). Natomiast w euroobszarze w tym samym okresie ich spadek jest mniejszy - 2,2% PKB (z 21,9% na 19,7% PKB). W latach 1974-2003 w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej, oszczędności sektora prywatnego zmniejszają się o 7,4% (z 20,6% na 13,2% PKB). W latach 1991-2003 odnotowano ich wzrost 1,3% PKB (z 26,7 do 28,0% PKB) w Japonii. W badanej grupie jedynie w Japonii zwiększają się oszczędności prywatne, a największy ich spadek następuje kolejno w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej, UE i euroobszarze.

Tabela 1. Rozwój oszczędności w Unii Europejskiej i euroobszarze, Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej i Japonii w latach 1961-2003 (w % PKB)

Unia Europejska	61-73	74-85	86-90	91-95	94	95	96	97	98	99	2000	2001	2002	2003
Oszczędności prywatne	-	21,1	21	21,5	21,8	22,4	21,7	20,9	19,9	18,6	18,2	18,3	18,4	18,4
Oszczędności rządu	-	0,4	0,3	-1,6	-2	-1,6	-1,1	0,1	1,2	2,2	2,7	2,3	2	2,3
Oszczędności ogółem	24,9	21,5	21,3	20	19,8	20,8	20,5	21	21,2	20,8	20,9	20,6	20,3	20,8
Euroobszar	61-73	74-85	86-90	91-95	94	95	96	97	98	99	2000	2001	2002	2003
Oszczędności prywatne	-	21,9	22,5	22,3	22,2	23	22,4	21,7	21	19,9	19,6	19,7	19,8	19,7
Oszczędności rządu	-	0,4	-0,2	-1,3	-1,5	-1,3	-1	0,2	1	2	2,4	2	1,7	2,2
Oszczędności ogółem	26,1	22,3	22,3	21	20,6	21,7	21,4	21,9	21,9	21,8	22,1	21,7	21,5	21,9
USA	61-73	74-85	86-90	91-95	94	95	96	97	98	99	2000	2001	2002	2003
Oszczędności prywatne	18	20,6	18,2	18,5	18	17,6	17,1	16,6	15,4	13,9	12,2	13,2	16,6	16,9
Oszczędności rządu	1,7	-1	-1,8	-2,2	-1,4	-0,8	0	1,3	2,6	3,3	4,2	2,7	-0,5	-0,3
Oszczędności ogółem	19,7	19,7	16,4	16,3	16,6	16,8	17,1	18	18	17,2	16,3	15,8	16,1	16,5
Japonia	61-73	74-85	86-90	91-95	94	95	96	97	98	99	2000	2001	2002	2003
Oszczędności prywatne	-	-	-	26,7	26,2	27	27,7	28,1	28,6	28,6	29,2	28	27,2	27,1
Oszczędności rządu	-	-	-	5,6	4,6	3,2	2,9	2,9	1,3	0	-0,8	-0,3	-0,5	-0,6
Oszczędności ogółem	36,1	32,1	33,1	32,3	30,8	30,3	30,5	30,9	29,9	28,6	28,4	27,7	26,7	26,6

Źródło: *European Commission. Directorate-General for Economic and Financial Affairs*, „European Economy” nr 73/2001, s. 464-467 i 498-501.

Warto nadmienić, iż w 2003 r. w porównaniu do 2001 r., przewiduje się niewielki wzrost oszczędności prywatnych w UE (0,1% PKB), a w USA ich zwiększenie aż 3,7% PKB. W euroobszarze, mają one pozostać bez zmian a w Japonii zmniejszyć się o 0,9%.

W latach 1974-2001, oszczędności sektora rządowego w UE wzrastają o 1,9% PKB (z 0,4% na 2,3% PKB), a euroobszarze rosną one słabiej, bo o 1,6% PKB (z 0,4% na 2,0% PKB). Najwyższy wzrost tych oszczędności o 3,7% (z -1% do 2,7%) następuje w USA. Z kolei, w Japonii występuje spadek tych oszczędności aż o 6,1% PKB (z 5,6% do -0,5% PKB). W tej grupie zmniejszenie oszczędności rządu japońskiego jest najwyższe, a najwyższe zwiększenie jest oszczędności rządu amerykańskiego. W 2003 r., w porównaniu do 2001 r., przewiduje się niewielki wzrost oszczędności rządów w euroobszarze (0,2% PKB), a w UE mają one pozostać bez zmian. W Japonii mogą się zmniejszyć o 0,3%, a w USA mają spaść aż 3,0% PKB.

Oszczędności sektora prywatnego i oszczędności sektora rządowego wpływają na zmiany oszczędności ogółem. W latach 1974-2001 największy spadek oszczędności ogółem następuje odpowiednio w Japonii (o 5,5% PKB), USA (o 3,2%), UE (o 0,7%) i euroobszarze (o 0,4%). Jedynie w Japonii niewielki wzrost oszczędności prywatnych (o 1,3% PKB) zmniejsza w słabym stopniu bardzo silny spadek oszczędności rządu (o 6,1% PKB). Natomiast w UE, euroobszarze i USA zmniejszają się oszczędności prywatne, a rosną oszczędności sektora rządowego. Jednakże w USA bardzo silny spadek oszczędności sektora prywatnego (o 7,4% PKB) w oszczędnościach ogółem, zmniejsza silny wzrost oszczędności sektora rządowego (o 3,7% PKB). W euroobszarze i UE zwiększenie oszczędności prywatnych następuje w nieznacznie większym stopniu jak wzrost oszczędności sektora rządowego. W euroobszarze i UE oszczędności prywatne zwiększyły się kolejno o 0,6% i 0,7% PKB więcej niż oszczędności rządowe. Na szczególną uwagę zasługuje fakt, że w latach 1974-2001, w euroobszarze i UE wzrastają zarówno oszczędności sektora prywatnego, jak i rządowego. Natomiast, w Japonii nieznaczny wzrost oszczędności prywatnych następuje w niewielkim stopniu niejako kosztem bardzo silnego zmniejszenia oszczędności sektora rządowego. Z kolei, w USA bardzo silny wzrost oszczędności prywatnych następuje niejako kosztem dużego zmniejszenia oszczędności sektora rządowego. Warto podkreślić, iż w euroobszarze i UE zwiększenie oszczędności sektora rządowego nie następuje kosztem obniżenia oszczędności sektora prywatnego. W 1997 r. uwidaczniają się oszczędności sektora rządowego UE, euroobszarze i USA. Natomiast od 1995 r. w UE i euroobszarze zmniejszają się oszczędności prywatne. Stąd, wydaje się, iż od 1997 r. oszczędności sektora rządowego wzrastają niejako kosztem oszczędności sektora prywatnego.

3. Rozwój rynku pracy w Unii Europejskiej i euroobszarze, Stanach Zjednoczonych i Japonii w latach 1974-2003

Badając zależności pomiędzy nominalną płacą *per capita*, jednostkowym kosztem pracy, a wzrostem wydajności pracy (tab. 2), w 1994 r. należy zauważyć bardzo silny spadek jednostkowego kosztu pracy zarówno w UE – na 0,2 w 1994 r. (z 2,9 w 1993 r.) jak i euroobszarze – na 0,4 (3,1 w 1993 r. na 0,4). Jednak najniższy

jednostkowy koszt pracy w euroobszarze jest w 1998 r. i wynosi 0,3 w 1998 r. (a 0,6 w 1997 r.). Z kolei, w 1998 r. ten koszt pracy w UE również zmniejszył się w porównaniu z 1997 r. (0,1), wynosząc 0,9. Może wskazywać to na większą presję konkurencyjności w państwach euroobszaru niż w państwach UE. W 1994 r. różnica pomiędzy nominalną płacą *per capita*, a jednostkowym kosztem pracy jest najwyższa w euroobszarze jak i w UE, wynosząc odpowiednio 2,7 i 2,9. W 1998 r. pomimo osiągnięcia bardzo niskiego jednostkowego kosztu pracy w euroobszarze, różnica pomiędzy nominalną płacą *per capita*, a tym kosztem pracy nie jest już tak duża jak w 1994 r, wynosząc 1,2, a w UE jest na poziomie 1,3%. W 1994 r. wzrost wydajności pracy osiąga w UE najwyższy poziom 2,9%, a w euroobszarze 2,7%. W 1998 r. jest on niższy już o ponad połowę, wynosząc w UE i euroobszarze kolejno 1,3 i 1,2.

Do 2001 r. nominalna płaca *per capita* i jednostkowy koszt pracy w UE oraz euroobszarze stopniowo rosła, osiągając wartości 3,3 i 2,7 (UE) oraz 3,0 i 2,6 (euroobszar). Zatem utrzymuje się nadal większa różnica pomiędzy nominalną płacą *per capita* a jednostkowym kosztem pracy w UE w porównaniu z euroobszarem. Od 2001 r. do 2003 r. przewiduje się niewielki spadek nominalnej płacy *per capita* UE i euroobszarze (o 0,2%). Natomiast w 2003 r. w stosunku do 2001 r. może nastąpić silny spadek jednostkowych kosztów pracy (o ponad połowę). Tendencja ta przyczyni się do podwyższenia wydajności pracy, a zarazem powiększenia różnicy pomiędzy nominalną płacą *per capita* i jednostkowym kosztem pracy w UE do 1,8, a w euroobszarze do 1,6.

Tabela 2. Rozwój rynku pracy w Unii Europejskiej i euroobszarze, Stanach Zjednoczonych i Japonii w latach 1961-2003

Unia Europejska	61-73	74-85	86-90	91-95	94	95	96	97	98	99	2000	2001	2002	2003
Nominalna płace <i>per capita</i>	9,9	12,5	6,2	5,1	3,1	3,5	3,2	2,7	2,2	2,8	3	3,3	3,2	3,1
Nominalne koszty jedn. Pracy	5,2	10,2	4,2	2,9	0,2	1,7	1,7	1	0,9	1,7	1,4	2,7	1,9	1,3
Realne płace <i>per capita</i>	5	1,4	1,7	0,8	-0,1	0,2	0,4	0,5	0,5	1,5	1,1	1	1,3	1,3
Realne koszty jednostk. Pracy	0	-0,3	-0,7	-0,8	-2,4	-1,3	-0,8	-0,8	-1,1	0,2	-0,1	0,3	-0,1	-0,5
Wzrost wydajności pracy	4,4	2	1,9	2,1	2,9	1,7	1,4	1,5	1,3	1,1	1,6	0,5	1,1	1,8
Ogólny wzrost wydajności	3	1,1	1,5	1,1	2,1	1,2	0,8	1,2	1,1	0,8	1,3	0,1	0,4	1,3
Euroobszar	61-73	74-85	86-90	91-95	94	95	96	97	98	99	2000	2001	2002	2003
Nominalna płace <i>per capita</i>	10,5	12,2	5,6	5,1	3,1	3,6	3	2,3	1,5	2,3	2,5	3	3	2,8

Nominalne koszty jedn. Pracy	5,3	9,8	3,5	3,1	0,4	1,7	1,5	0,6	0,3	1,2	1	2,6	1,9	1,2
Realne płace per capita	5,7	1,4	1,4	0,8	-0,4	0,2	0,3	0,2	0	1	0,3	0,5	1,1	1
Realne koszty jednostk. Pracy	0,1	-0,4	-1,2	-0,7	-2,4	-1,3	-0,9	-1	-1,5	-0	-0,4	0,2	-0,1	-0,5
Wzrost wydajności pracy	4,8	2,1	2	1,9	2,7	1,7	1,4	1,5	1,2	1,1	1,5	0,3	1	1,6
Ogólny wzrost wydajności	3,3	1,1	1,6	0,9	1,8	1,1	0,7	1,1	1	0,8	1,3	-0,1	0,3	1,2
USA	61-73	74-85	86-90	91-95	94	95	96	97	98	99	2000	2001	2002	2003
Nominalna płace per capita	5,6	7,7	4,3	3,4	2,4	1,8	2,5	3,1	4,5	4,1	5,1	5,3	2,2	3,1
Nominalne koszty jedn. Pracy	3,2	6,6	3,3	2,1	1	1,6	0,8	1,1	2,4	1,9	3	4,3	1	0,7
Realne płace per capita	2,7	0,7	0,5	0,7	0,4	-0,5	0,4	1,2	3,4	2,4	2,4	3,4	0,7	1,3
Realne koszty jednostk. Pracy	-0,1	-0,1	0	-0,4	-1,1	-0,6	-1,1	-0,9	1,2	0,5	0,7	1,8	-0,8	-1
Wzrost wydajności pracy	2,4	1	1	1,2	1,5	0,2	1,7	2	2	2,2	2,1	1	1,1	2,5
Ogólny wzrost wydajności	1,9	0,6	0,9	0,9	1,6	0,2	1,4	1,7	1,5	1,5	1,4	-0,2	-0,1	1,7
Japonia	61-73	74-85	86-90	91-95	94	95	96	97	98	99	2000	2001	2002	2003
Nominalna płace per capita	14,2	8,3	4,1	2	1,4	1,6	0,6	1,6	-0,2	-1	0,6	0,8	-1,5	-0,1
Nominalne koszty jedn. pracy	5,8	5,5	0,3	1,3	0,5	0,2	-2,3	0,8	0,3	-3	-1,2	1,2	-1	-0,9
Realne płace per capita	7,6	1,7	2,8	0,9	0,8	1,9	0,7	0,5	0	-0	1,7	1,8	-1,4	-0,2
Realne koszty jednostk. pracy	-0,4	-0,1	-1	0,3	0,4	0,5	-1,5	0,5	0,3	-1	0,5	1,9	-1,1	-0,7
Wzrost wydajności pracy	7,9	2,7	3,8	0,6	0,9	1,4	3	0,8	-0,4	1,6	1,8	-0,3	-0,5	0,8
Ogólny wzrost wydajności	6,1	1	2,5	-0,4	-0,2	0,4	2	0	-1,6	0,5	0,8	-1,2	-1,3	0,1

Źródło: European Commission. Directorate-General for Economic and Financial Affairs, „European Economy” nr 73/2001, s. 464-467 i 498-501.

W badanym okresie, w 2001 r. w euroobszarze i w UE jest najniższa wydajność pracy i najmniejsza różnica pomiędzy nominalną płacą *per capita*, a jednostkowym kosztem pracy. W 2003 r., w porównaniu do 2001 r. przewiduje się zwiększenie tej wydajności w UE prawie 5-krotne, a w euroobszarze ponad 5-krotne. Wydaje się, iż jest to wynikiem większej presji konkurencyjności na państwa euroobszaru. W USA najniższą wydajność pracy odnotowano w 1995 r., a po tym roku następuje jej bardzo silny wzrost (szczególnie w 1999 r. na poziomie 2,2) do 2000 r. W 2001 r. podobnie jak w euroobszarze i UE występuje jej spadek. Do 2003 r. w stosunku do 2001 r. wydajność pracy w USA może wzrosnąć 2,5-krotnie. W Japonii najwyższy wzrost wydajności pracy (3,0%) ma miejsce w 1996 r., ale już w 1998 r. osiąga najniższą wartość (-0,4). W badanym okresie, w euroobszarze i w UE wydajność pracy zachowuje się najbardziej stabilnie. Natomiast mniejszą stabilność wzrostu wydajności pracy widoczna jest w USA i Japonii.

Proces zmian na rynku pracy dostrzega się jeszcze bardziej, gdy bada się zależność pomiędzy realnymi jednostkowymi kosztami pracy i realną płacą *per capita*, a wydajnością pracy. W latach 1994-1998, w euroobszarze i w UE następuje zmniejszenie realnych jednostkowych kosztów pracy, wynosząc -2,4 w 1994 r., a w 1998 r. ten spadek się zmniejszył odpowiednio do -1,5 i -1,1. W 1994 r. odnotowano również najniższą realną płacę *per capita*, ponieważ w euroobszarze jest na poziomie -0,4 i w UE -0,1. Następnie w latach 1995-1999 r. stopniowo wzrasta ta płaca, a od 2000 r. ponownie się obniża. W latach 2002-2003, w porównaniu do 2001 r. przewiduje się jej 2-krotny wzrost w euroobszarze, a w UE jedynie o jedną trzecią. Należy zauważyć, iż do 1998 r. łącznie wydajność przewyższa realne jednostkowe koszty pracy i realną płacę *per capita*. Następnie ta sama sytuacja ma miejsce w 2000 r. i może wystąpić w 2003 r. Po 2001 r. w euroobszarze i UE przewiduje się zwiększenie realnych płac, a zmniejszenie realnych jednostkowych kosztów pracy.

W gospodarce amerykańskiej spadają silnie jednostkowe koszty pracy w latach 1994-1997. Jedynie w 1995 r. występuje zmniejszenie realnej płacy *per capita* wraz z silnym obniżeniem wydajności pracy. W kolejnych latach następuje już wzrost tej płacy i wydajności. Realne płace *per capita* są wyższe, a realne jednostkowe koszty pracy są niższe niż wydajność pracy w latach 1998-2000. Jedynie w 2001 r. realne płace i koszty przewyższają wydajność pracy. W latach 2002-2003 przewiduje się dalszy wzrost wydajności pracy ponad wzrost realnej płacy *per capita*, przy jednoczesnym obniżaniu się realnych jednostkowych kosztów pracy.

W japońskiej gospodarce zmniejszenie realnych jednostkowych kosztów pracy następuje w 1996 r. i w 1999 r., przy czym w tym ostatnim roku i 1998 r. obniża się płaca realna *per capita*. Warto nadmienić, iż w 1998 r. spada silnie również wydajność pracy. W latach 2002-2003 przewiduje się zmniejszanie realnych jednostkowych kosztów pracy i realnej płacy *per capita*. Jednocześnie w 2002 r. nastąpi spadek wydajności pracy, a w 2003 r. jej niewielki wzrost.

W badanym okresie, w euroobszarze i UE występuje większa stabilność tendencji rozwoju realnych jednostkowych kosztów pracy, realnej płacy *per capita* i wydajności pracy niż w USA i Japonii. Podobna tendencja ma miejsce w rozwoju nominalnych jednostkowych kosztów pracy i nominalnej płacy *per capita*. Stąd stopa inflacji nie ma silnego wpływu na zróżnicowanie sytuacji na rynku pracy w badanych podmio-

tach. Można sądzić, iż zróżnicowanie między europejskim rynkiem pracy, a amerykańskim i japońskim wynika z przyczyn strukturalnych. Potwierdza ten wniosek również badanie zależności pomiędzy nominalną i realną płacą oraz zależności między nominalnymi i realnymi jednostkowymi kosztami pracy w UE, euroobszarze, USA i Japonii.

4. Rozwój polityki fiskalnej w Unii Europejskiej i euroobszarze, Stanach Zjednoczonych i Japonii w latach 1974-2003

W UE i euroobszarze od 1994 r. stopniowa zmniejsza się deficyt budżetowy odpowiednio z 5,4% PKB i 5,1% PKB do 0,7% PKB i 1,3% PKB w 1999 r. (tab.3) Stąd w latach 1994-1999 deficyt budżetowy spada (o 4,7% PKB) silniej w UE niż w euroobszarze (o 3,8% PKB). W 2000 r. państwa UE odnotowują również wyższą nadwyżkę budżetową (1,1% PKB) niż państwa euroobszaru (0,3%). W 2001 r., zarówno w UE jak i w euroobszarze występuje deficyt budżetowy, przy czym w euroobszarze jest on 2-krotnie wyższy niż w UE. Do 2003 r. przewiduje się, że pozostanie on prawie na niezmiennym poziomie w UE i euroobszarze.

W USA deficyt budżetowy zmniejszono dwa lata wcześniej (w 1997 r.) niż w UE i euroobszarze (1999 r.). Od 1998 r. do 2000 r. następuje stopniowe zwiększanie nadwyżki budżetowej z 0,3% PKB do 1,8% PKB. Jednakże już w 2001 r. jest widoczny niewielki deficyt budżetowy (0,1% PKB), który w 2003 r. może wzrosnąć do 3,2% PKB. Gospodarka amerykańska po trzech latach (1998-2000) nadwyżki może doświadczyć większego deficytu budżetowego w latach 2002-2003 niż UE i euroobszar po roku (2000 r.) nadwyżki budżetowej w tych samych latach.

W Japonii stale występuje deficyt budżetowy, a największy jego wzrost natąpił aż o 7,3% PKB w 1998 r., w stosunku do 1997 r. W 1999 r., w porównaniu do 1998 r. zmniejsza się on o 4% PKB, pomimo pozostaje nadal wysoki. Od 2000 r. następuje stopniowe jego zmniejszanie. W latach 2002-2003 może nastąpić jego nieznaczny spadek, ale i tak pozostanie ponad 6-krotnie wyższy jak w UE i euroobszarze oraz ponad 2-krotnie wyższy jak w USA.

UE spełnia kryterium deficytu budżetowego nieznacznie lepiej niż euroobszar, a euroobszar znacznie lepiej niż USA. Stany Zjednoczone Ameryki Północnej wykazują ogólnie podobną tendencję salda deficytu budżetowego jak UE i euroobszar. Jednakże różnica pomiędzy nadwyżką i deficytem salda budżetu w USA jest wyższa niż w euroobszarze i UE, zatem saldo budżetowe USA wykazuje większą zmienność niż saldo budżetowe euroobszaru i UE. Natomiast saldo budżetowe Japonii wykazuje odmienną tendencję niż wcześniej omówione, szczególnie od 1997 r.

Pod względem długu publicznego występuje podobna tendencja jak w przypadku deficytu budżetowego. Dług publiczny jest niższy w UE niż w euroobszarze. Od 1996 r. do 2000 r. amerykański dług publiczny jest mniejszy niż dług publiczny UE i euroobszaru oraz wykazuje on taką samo tendencję spadkową jak europejski dług publiczny. W UE przewiduje się w 2003 r. jego spadek do poziomu zbliżonego w 2000 r. w USA. Od 2000 r. w UE i euroobszarze zaznacza się coraz większa różnica pomiędzy długiem publicznym (6,0% PKB). Z kolei, od 1995 r. powiększa się różnica po-

między długiem publicznym Japonii, a długiem publicznym UE, euroobszaru i USA. Od tego roku w Japonii dług publiczny się zwiększa, a w UE, euroobszarze i USA stopniowo się on obniża.

Tabela 3. Rozwój polityki fiskalnej w Unii Europejskiej i euroobszarze, Stanach Zjednoczonych i Japonii w latach 1961-2003

Unia Europejska	61-73	74-85	86-90	91-95	94	95	96	97	98	99	2000	2001	2002	2003
Wydatki	-	45,7	47,7	50,1	51	51,4	51,1	49,4	48,3	47,9	45,7	46,9	47,2	46,6
Dochody bież.	-	42	44,5	45	45	46,2	46,9	46,9	46,7	47,2	46,9	46,4	46,3	46
Saldo budżet.	-	-3,7	-3,3	-5,1	-5,4	-5,2	-4,2	-2,5	-1,6	-0,7	1,1	-0,5	-0,9	-0,6
Dług publiczny	-	53,8	55	72,2	67	70,3	72,2	71,2	69	67,5	64,4	62,7	61,9	60
Euroobszar	61-73	74-85	86-90	91-95	94	95	96	97	98	99	2000	2001	2002	2003
Wydatki	-	45,4	48,6	50,7	51	51,6	51,5	50,2	49,3	49	47,1	47,9	48,2	47,5
Dochody bież.	-	41,5	44,4	45,7	46	46,5	47,2	47,6	47,1	47,7	47,3	46,8	46,9	46,6
Saldo budżet.	-	-3,9	-4,2	-5	-5,1	-5,1	-4,3	-2,6	-2,2	-1,3	0,3	-1,1	-1,4	-1
Dług publiczny	-	52,9	59,2	73,1	70	73,1	75,6	75,5	73,9	72,8	70,4	69,1	68,6	67
USA	61-73	74-85	86-90	91-95	94	95	96	97	98	99	2000	2001	2002	2003
Wydatki	30	33,5	35,4	35,9	35	35	34,6	33,6	32,7	32,4	32	32,7	34	33,4
Dochody bież.	28,7	30,3	31,2	31,4	32	31,9	32,3	32,6	33	33,2	33,8	32,6	30,6	30,2
Saldo budżet.	-1,3	-3,2	-4,2	-4,5	-3,6	-3,1	-2,3	-1	0,3	0,8	1,8	-0,1	-3,4	-3,2
Dług publiczny	45,9	59,6	67,3	75,1	76	75,1	74,5	72	69	65,9	60,7	-	-	-
Japonia	61-73	74-85	86-90	91-95	94	95	96	97	98	99	2000	2001	2002	2003
Wydatki	-	-	-	34,8	36	37	37,5	36,4	42,9	38,9	40,5	41,7	42,3	42,5
Dochody bież.	-	-	-	33,4	33	32,8	32,6	32,7	32,1	31,9	32,9	34,8	35,5	35,8
Saldo budżet.	-	-	-	-1,4	-2,8	-4,2	-4,9	-3,7	-11	-7	-7,6	-6,9	-6,8	-6,6
Dług publiczny	16,1	67,7	64,6	80,4	74	80,4	86,5	92	103	115	-	-	-	-

Źródło: *European Commission. Directorate-General for Economic and Financial Affairs*, „European Economy” nr 73/2001, s. 464-467 i 498-501.

5. Rozwój stóp procentowych w Unii Europejskiej i euroobszarze, Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej i Japonii w latach 1974-2003

W UE i euroobszarze stopy krótkoterminowe i długoterminowe oraz różnica pomiędzy nimi wykazują zbliżoną tendencję. W latach 1986-1995 różnica ta była bardzo mała. W państwach UE i euroobszaru jest ona nawet zerowa odpowiednio w latach 1986-1990 i 1991-1995. Następnie w latach 1994-1997 utrzymuje się ta różnica na poziomie od 1% do 2%, spadając w 1998 r. w UE aż do 0,2%, a w euroobszarze 0,6%. W 1999 r., w porównaniu z 1998 r. zwiększa się ona w UE oraz euroobszarze o 1%. W następnych latach natomiast nieznacznie spada, osiągając w 2001 r. poziom 0,5% w UE i 0,6% w euroobszarze (tab. 4).

Warto zauważyć, iż w USA i Japonii, tak samo jak w UE i euroobszarze, następuje obniżenie różnicy pomiędzy stopami krótkoterminowymi i długoterminowymi w 1998 r., przy czym w Japonii, UE i euroobszarze wynosi ono około 1%, a w USA ponad 0,5%. W USA najwyższa ta różnica zachowuje się na poziomie 2,5% w 1994 r., a w Japonii uwidacznia się ona w 1996 r. na zbliżonym poziomie (2,4%). Od drugiej połowy lat 90. do 2000 r. różnica pomiędzy stopami krótkoterminowymi i długoterminowymi w UE i euroobszarze oraz USA posiada w miarę podobną tendencję. W 2001 r. w USA ona wzrasta, w UE i euroobszarze ona nadal się obniża.

Jak można dostrzec, od 1994 r. do 2001 r., realne długoterminowe stopy procentowe spadają w UE, euroobszarze, USA i Japonii. Ten proces zbliżania się poziomu stóp procentowych jest bardzo podobny, ponieważ w tym okresie obniżają się one około 2-krotnie. W okresie ośmiu lat zmniejszają się one w UE z 5,4% do 2,6%, w euroobszarze z 5,1% do 2,6%, w USA z 5,0% do 2,5% a Japonii z 4,1% do 2,0%. Należy podkreślić, iż w 2001 r. realne długoterminowe stopy procentowe są najbardziej zbliżone pomiędzy UE i euroobszarem, a USA. W latach 1994-2001 nastąpił 2-krotny spadek kosztu kapitału w UE, euroobszarze, USA i Japonii. W 2001 r. koszt ten jest najniższy w Japonii.

Tabela 4. Rozwój stóp procentowych w Unii Europejskiej i euroobszarze, Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej i Japonii w latach 1961-2003

Unia Europejska	61-73	74-85	86-90	91-95	94	95	96	97	98	99	2000	2001	2002	2003
Długoterminowa stopa proc.	7,1	11,9	9,8	8,9	8,2	8,6	7,3	6,2	4,9	4,7	5,4	5	-	-
Krótkoterminowa stopa proc.	5,6	11,2	9,8	8,9	6,7	7	5,4	4,9	4,7	3,5	4,7	4,5	-	-
Różnica długo. – krótk. stóp	1,3	0,7	0	0,1	1,5	1,6	2	1,3	0,2	1,2	0,7	0,5	-	-
Realna długoter. stopa proc.	1,8	1,2	4,6	5	5,4	5,4	4,7	4,2	2,9	3,2	3,8	2,6	-	-

Euroobszar	61-73	74-85	86-90	91-95	94	95	96	97	98	99	2000	2001	2002	2003
Długoterminowa stopa proc.	6,9	11,6	9,7	9	8,2	8,6	7,2	6	4,8	4,7	5,5	5	-	-
Krótkoterminowa stopa proc.	5,2	11	9,3	9	6,9	7	5,2	4,5	4,2	3,1	4,5	4,4	-	-
Różnica długo. – krótk. stóp	1,7	0,6	0,4	0	1,3	1,6	2	1,5	0,6	1,6	1	0,6	-	-
Realna długoter. stopa proc.	1,6	1,5	4,8	5	5,1	5,4	4,7	4,2	2,9	3,4	3,9	2,6	-	-
USA	61-73	74-85	86-90	91-95	94	95	96	97	98	99	2000	2001	2002	2003
Długoterminowa stopa proc.	5	9,5	8,6	7,1	7,1	6,6	6,4	6,3	5,3	5,6	6	5	-	-
Krótkoterminowa stopa proc.	4,5	8,6	7	4,6	4,7	6	5,5	5,7	5,5	5,4	6,5	4	-	-
Różnica długo. – krótk. stóp	0,5	0,9	1,6	2,5	2,4	0,6	0,9	0,6	-0	0,2	-0,5	1	-	-
Realna długoter. stopa proc.	1,7	2,6	5,1	4,4	5	4,3	4,4	4,3	4	4,2	3,7	2,5	-	-
Japonia	61-73	74-85	86-90	91-95	94	95	96	97	98	99	2000	2001	2002	2003
Długoterminowa stopa proc.	-	7,8	5,5	4,7	4,2	3,3	3	2,2	1,3	1,8	1,8	1,3	-	-
Krótkoterminowa stopa proc.	-	7,8	5,2	3,6	2,3	1,2	0,6	0,6	0,8	0,3	0,3	0,2	-	-
Różnica długo. – krótk. stóp	-	0	0,3	1,1	1,9	2,1	2,4	1,6	0,5	1,5	1,5	1,1	-	-
Realna długoter. stopa proc.	-	2,2	4,1	3,7	4,1	3,7	3,9	1,8	1,4	3,2	3,5	2	-	-

Źródło: *European Commission. Directorate-General for Economic and Financial Affairs*, „European Economy” nr 73/2001, s. 464-467 i 498-501.

W sytuacji silnego zbliżenia kosztów kapitału można oczekiwać, iż o konkurencyjności gospodarki państw UE i euroobszaru oraz gospodarki amerykańskiej może szczególnie decydować koszt pracy, czyli realna płaca. Z kolei, na zróżnicowanie realnej płacy na rynku pracy państw europejskich i rynku amerykańskim silniej wpływają przyczyny strukturalne niż różne stopy inflacji.

6. Zmiany stopy bezrobocia, inflacji i wskaźnika przykrości w Unii Europejskiej i euroobszarze, w Stanach Zjednoczonych i w Japonii

W latach 1994-2001, w UE i euroobszarze stopa bezrobocia stopniowo obniża się odpowiednio z 11,1% i 11,5% do 7,7% i 8,3%, czyli o 2,4% i 3,2%. W 2003 r. ma się ona utrzymać prawie na niezmiennym poziomie (tab. 5). Natomiast stopa inflacji zmniejsza się również w UE i euroobszarze, ale w latach 1994-1999 kolejno z 3,2% do 1,3% i z 3,6% do 1,2%, czyli o 1,9% i 2,4%. Od 2000 r. stopa inflacji wzrasta UE i euroobszarze. W 2001 r. jest na poziomie 2,3% w UE i 2,5% w euroobszarze. Do 2003r. przewiduje się ich zmniejszenie w UE i euroobszarze do 1,8%. Zmiany stopy bezrobocia i stopy inflacji wpływają na obniżanie tzw. wskaźnika przykrości w UE i euroobszarze. W latach 1994-2001 poziom tego wskaźnika zmniejszył się w UE i euroobszarze kolejno z 14,3% do 10,0% i 15,1% do 10,8%, czyli w obu przypadkach o 4,3%.

W latach 1994-2001, w USA ten wskaźnik obniża się z 8,1% do 6,6%, czyli tylko o 1,5%, z powodu spadku stopy bezrobocia o 1,4% i stopy inflacji o 0,1%. Jednakże do 2003 r., w stosunku do 2001 r. może on wzrosnąć do 7,5%, ponieważ w latach 2001-2003 bezrobocie wzrosło o 1%, a spadnie stopa inflacji o 0,1%. Z kolei, w Japonii tzw. wskaźnik przykrości rośnie z 3,4% (1994 r.) do 4,2% (2001 r.), czyli o 0,8%, z powodu ponad 2-krotnego zwiększenia stopy bezrobocia a jednocześnie sześcioletniego okresu deflacji (z wyjątkiem 1997 r.) w okresie 1994-2001. W 2003 r., w porównaniu do 2001 r. przewiduje się dalszy wzrost stopy bezrobocia do 7,3% i bardzo niewielką inflację na poziomie 0,1%.

Warto uwypuklić, iż pomimo wzrostu tzw. wskaźnika przykrości w Japonii i USA, przede wszystkim z powodu zwiększającej się stopy bezrobocia, jest on i tak na poziomie niższym jak w UE i euroobszarze. Należy zwrócić uwagę, że w Japonii, USA, UE i euroobszarze o poziomie tego wskaźnika decyduje głównie wysoka stopa bezrobocia. Natomiast w latach 2000-2003 stopa inflacji wpływa jedynie na jego pogorszenie kolejno w euroobszarze, UE i USA. Jak można sądzić, w latach 1994-2001 przyczyny o charakterze strukturalnym, a nie pieniężnym decydują przede wszystkim o poziomie tzw. wskaźnika przykrości w Japonii, USA, UE i euroobszarze. Występowanie bezrobocia, przy jednoczesnej deflacji w Japonii i niewielkiej inflacji w USA, UE oraz euroobszarze, w pewnym stopniu służy sformułowaniu tezy, iż w badanym okresie ośmiu lat zjawiska pieniężne nie wpływają na zjawiska realne, te pierwsze pozostają zasadniczo neutralne wobec tych drugich. Kolejną tezę wynikającą z tych badań jest, iż zmniejszanie stopy inflacji wpływało na obniżanie stopy bezrobocia w UE, euroobszarze i USA. Jednakże, w USA na obniżenie stopy bezrobocia mają silniejszy wpływ zmiany strukturalne niż zmniejszanie stopy inflacji. W UE i euroobszarze dostrzega się zależność, że obniżanie stopy inflacji przyczynia się do zmniejszania stopy bezrobocia. Dokładniej można wyprowadzić wniosek, iż w latach 1994-2001, w UE i euroobszarze mniejszy spadek stopy inflacji przyczynia się do większego obniżenia stopy bezrobocia. Z tego wniosku wynikają cztery następne.

Po pierwsze, taka zależność, iż na zmniejszenie stopy bezrobocia w UE i euroobszarze wpływają także przemiany strukturalne, a nie tylko obniżanie inflacji.

Tabela 5. Rozwój stopy bezrobocia, inflacji i wskaźnika przykrości w Unii Europejskiej i euroobszarze, Stanach Zjednoczonych i Japonii w latach 1961-2003

Unia Europejska	61-73	74-85	86-90	91-95	94	95	96	97	98	99	2000	2001	2002	2003
Stopa bezrobocia	-	-	-	10	11,1	10,7	10,8	10,6	9,9	9,1	8,2	7,7	8	7,6
Deflator konsumpcji prywatnej	4,6	10,9	4,4	4,2	3,2	3,2	2,8	2,2	1,8	1,3	1,9	2,3	1,8	1,8
Wskaźnik przykrości	4,6	10,9	4,4	14,2	14,3	13,9	13,6	12,8	11,7	10,4	10,1	10	9,8	9,4
Euroobszar	61-73	74-85	86-90	91-95	94	95	96	97	98	99	2000	2001	2002	2003
Stopa bezrobocia	-	-	-	10,2	11,5	11,2	11,5	11,5	10,8	9,9	8,9	8,3	8,6	8,2
Deflator konsumpcji prywatnej	4,5	10,7	4,1	4,2	3,6	3,3	2,7	2,1	1,6	1,2	2,2	2,5	1,8	1,8
Wskaźnik przykrości	4,5	10,7	4,1	14,4	15,1	14,5	14,2	13,6	12,4	11,1	11,1	10,8	10,4	10
USA	61-73	74-85	86-90	91-95	94	95	96	97	98	99	2000	2001	2002	2003
Stopa bezrobocia	4,9	7,5	5,9	6,6	6,1	5,6	5,4	4,9	4,5	4,2	4	4,7	5,9	5,7
Deflator konsumpcji prywatnej	2,9	6,9	3,8	2,7	2	2,3	2,1	1,9	1,1	1,6	2,7	1,9	1,5	1,8
Wskaźnik przykrości	7,8	14,4	9,7	9,3	8,1	7,9	7,5	6,8	5,6	5,8	6,7	6,6	7,4	7,5
Japonia	61-73	74-85	86-90	91-95	94	95	96	97	98	99	2000	2001	2002	2003
Stopa bezrobocia	1,2	2,2	2,5	2,6	2,9	3,1	3,4	3,4	4,1	4,7	4,7	5,2	6,5	7,3
Deflator konsumpcji prywatnej	6,1	6,5	1,3	1,1	0,5	-0,3	-0,1	1	-0,1	-0,7	-1,1	-1	-0,1	0,1
Wskaźnik przykrości	7,3	8,7	3,8	3,7	3,4	2,8	3,3	4,4	4	4	3,6	4,2	6,4	7,4

Źródło: *European Commission. Directorate-General for Economic and Financial Affairs*, „European Economy” nr 73/2001, s. 464-467 i 498-501.

Po drugie, wydaje się że przemiany strukturalne w UE i euroobszarze trochę silniej przyczyniają się do obniżenia stopy bezrobocia niż redukcja stopy inflacji w Europie Zachodniej. Warto podkreślić, że w UE i euroobszarze różnica pomiędzy spadkiem stopy bezrobocia latach 1994-2001 i obniżeniem stopy inflacji w 1994-1999 wynosi kolejno 0,5% i 0,8%. Dane te mogą wskazywać na większy wpływ zamian strukturalnych w gospodarce państw euroobszaru niż w gospodarce państw UE na zmniejszanie stopy bezrobocia, a jednocześnie większy wpływ na obniżenie stopy bezrobocia może mieć redukcja stopy inflacji w gospodarce państw UE niż w gospodarce państw euroobszaru.

Po trzecie, w pewnym stopniu uwidacznia się problem opóźnienia czasowego pomiędzy obniżeniem stopy inflacji w 1999 r., a spadkiem stopy bezrobocia w 2001 r. Jednocześnie w UE i euroobszarze, wzrost stopy inflacji w latach 2000-2001 może przyczynić się do zwiększenia stopy bezrobocia dopiero w 2002 r., a nie już w tych samych latach 2000-2001. Kwestia opóźnienia czasowego w UE i euroobszarze uwidacznia się zarówno w sytuacji obniżania stopy inflacji i stopy bezrobocia, jak i wzrostu tych dwóch stóp.

Po czwarte, w UE i euroobszarze zmierza się do osiągnięcia stopy inflacji poniżej 2%. Można sądzić, że poniżej tego progu inflacji, jak i w sytuacji deflacji, na zmniejszanie stopy bezrobocia większy wpływ mają przemiany strukturalne w gospodarce niż zjawiska pieniężne. Taką sytuację potwierdza fakt, iż zmniejszanie niskiej stopy inflacji poniżej 2% nie pozwala obniżyć jeszcze bardziej stopy bezrobocia, która nawet w USA się zwiększa. Natomiast w Japonii proces deflacji sprzyja zwiększaniu stopy bezrobocia. Osiągnięcie stopy inflacji poniżej 2% w UE i euroobszarze przyczyni się do sytuacji, w której stopę bezrobocia można już zmniejszyć, przede wszystkim poprzez przemiany strukturalne w gospodarce ich państw członkowskich. Z kolei, sprawy zmian strukturalnych pozostają w kompetencjach rządów narodowych. W związku z różnym stopniem zaawansowania przemian strukturalnych w poszczególnych państwach, jak i ich zróżnicowanym wpływie na gospodarkę, powstaje konieczność koordynacji polityki gospodarczej, a szczególnie polityki fiskalnej.

7. Wnioski

Ponadnarodowa polityka pieniężna, będąca w kompetencji UE, a szczególnie jej bezpośredni cel – utrzymanie stabilnego poziomu cen – przyspiesza koordynację polityki fiskalnej i strukturalnej, która pozostaje w kompetencji państwa członkowskiego. Konieczność tej koordynacji wynika z silnej współzależności wielu rodzajów polityki gospodarczej państw we współczesnej gospodarce w procesie integracji i globalizacji. W UE i euroobszarze ta konieczność koordynacji wynika również z tego, że realizowanie podstawowego celu ponadnarodowej polityki pieniężnej umożliwia zmniejszać stopę inflacji. Zbliżanie się stopy inflacji do określonego progu 2% w pewnym stopniu może wymuszać od narodowych państw członkowskich coraz szybsze dokonywanie przemian strukturalnych w gospodarce i polityce fiskalnej. Zmniejszenie stopy inflacji do tak niskiego poziomu umożliwia już zwiększanie konkurencyjności gospodarki, a zwłaszcza rynku pracy, poprzez zmiany strukturalne i politykę fiskalną, a nie poprzez dalsze obniżanie stopy inflacji. Konieczności przemian strukturalnych i reform w polityce fiskalnej nie można opóźniać i zrekompensować jeszcze większym obniżaniem stopy inflacji w UE i euroobszarze.

Ponadnarodowa polityka pieniężna po zrealizowaniu swojego celu – stabilnego poziomu cen – nie powinna dłużej starać się zastępować jeszcze słabych wyników przemian narodowej polityki strukturalnej i fiskalnej. EBC osiągając ten cel może przyspieszyć koordynację narodowej polityki gospodarczej pomiędzy państwami członkowskimi. Sytuacja zrealizowania celu stabilnego poziomu cen może odmiennie działać na państwa członkowskie i EBC. Państwa członkowskie dostrzegając zbyt silne

przywiązanie EBC do swojego celu, mogą opóźnić przemiany strukturalne, powołując się na coraz bardziej restrykcyjną politykę pieniężną. Z kolei, EBC widząc opieszałość państw członkowskich w przeprowadzaniu koniecznych zmian strukturalnych i w ich polityce fiskalnej, może prowadzić jeszcze bardziej restrykcyjną politykę pieniężną. W tej swoistej grze na wyczekanie pomiędzy EBC i państwem członkowskim stratę poniesie nie tylko gospodarka jednego państwa, ale również i inne państwa z nim powiązane gospodarczo. Dotychczas EBC realizuje swój cel, dlatego państwa członkowskie powinny przyspieszyć konieczne przemiany strukturalne w gospodarce i polityce fiskalnej. W takiej sytuacji gospodarka UE i euroobszaru może sprostać przede wszystkim konkurencyjności gospodarki amerykańskiej.

Bibliografia

1. Buti M., Roeger W., Jan In't Veld, *Stabilizing Output and Inflation: Policy Conflicts and Co-operation under a Stability Pact*, „Journal of Common Market Studies”, vol. 39 nr 5/2001.
2. Dixon H. D., Santoni M., *Fiscal Policy Coordination with Demand Spillovers and unionised Labour Markets*, „The Economic Journal”, vol. 107/1997.
3. *European Commission. Directorate-General for Economic and Financial Affairs*, „European Economy” nr 73/2001.
4. Gatti D., van Wijnbergen Ch., *Co-ordinating fiscal authorities in the euro-zone: a key role for the ECB*, „Oxford Economic Papers”, vol. 54 nr 1/2002.
5. Lawler P., *Monetary policy, central bank objectives, and social welfare with strategic setting*, „Oxford Economic Papers” vol. 53 nr 1/2001.
6. Mihov L., *Monetary policy implementation and transmission in the European Monetary Union*, „Economic Policy. A European Forum”, vol. 33/2001.
7. Welteke, *Herausforderungen für die Bundesbank im europäischen Finanzraum*, „Deutsche Bundesbank. Auszüge aus Presseartikeln” nr 5/2002.